

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. rugsėjo 22 d.

Nr. 185 (33)

Saturday supplement September 22, 2001

No. 185 (33)

Po teroristų išpuolių New Yorke 2001.09.11 d.

Amerika vis tiek bus Amerika

Tarp daugybės filmavimo kamerų, kurios Amerikos tragedijos rytą — 2001 m. rugsėjo 11 d. — fiksavo protu neaprepiamą tragediją New Yorke, buvo ir žinomo lietuvių filmuotojo, poeto Jono Meko aparatas.

New Yorke gyvenantis avangardinio kino kūrėjas, poetas bei eseistas J. Mekas dokumentavo Pasaulio prekybos centro dangoraižių griūtį nuo savo dvylikaukščio namo stogo.

Apie tai pasakodamas korespondentei, J. Mekas nepaliko spragos abejonei, kad galėjo elgtis kitaip.

„Aš miegojau ir mane išbudino tas sprogdymas — išgirdau, kaip lėktuvas perversė pirmąjį pastatą. Kai pradėjau filmuoti, antras lėktuvas jau buvo įskridęs. Matiau sugriuvant tuos pastatus“, — prisiminė J. Mekas.

Kol kas, jis sako, visai negalvojo apie tai, kam panaudos nufilmuotus kadrus ir ar iš viso tai darys. Anot jo, „tai visai nesvarbi detalė šioj katastrofiškoj situacijoj“, be to, yra ir daugiau lietuvių, kurie buvo labai arti ir filmavo griūvančius pastatus.

J. Mekas nė girdėti nenori dažnai skambančių „šurprios realybės palyginimų su Hollywood filmų vaizdais.“

„Gyvenimas yra daug tikresnis ir daug rimtesnis negu Hollywood filmai. Holivudo filmai tik statomi ant tikrovės pagrindo, o tikrovė yra tikrovė. Hollywood yra verslas. O verslas panaudos ir mirtį, ir katastrofas — jie padarys filmus, bei tai nieko bendra neturi nei su kūryba, nei su menu“, — sako J. Mekas.

„Jeigu žiūri abstrakčiai, iš šalies, kaip lėktuvai perrėžia namus, — viskas atrodo labai vaizdinga, įspūdinga ir gražu. Bet kai žinai, kad žuvo 20 ar 30 tūkstančių žmonių, tas gražumas pranyksta tavo galvoj — labai ciniška būtų žiūrėti kaip į filmą“, — taip jis dar kartą prisiminė matytus vaizdus.

Keletą kartų ištarsė žodį

„katastrofa“, J. Mekas pasitaisė: „Čia ne katastrofa, bet labai gerai suplanuota ataka, organizuotas terorizmas, kad žmonės pradėtų bijoti, kad panika ateitų. Toks yra 21-ojo amžiaus karas. Anksčiau karai turėjo visai kitokią prigimtį... Bet religiniai karai neturėjo jokios logikos ir praeity, tai negali jos ieškoti dabar“.

Jis skaudama širdimi pripažino, kad religinius, politinius, o gal net ir ambicijų, karus kursto žmonės, kurie neapkenčia Amerikos. „Ar žūs kareiviai, ar vaikai — jiems visai nesvarbu! Jie šoka gatvėse, dainuoja, kad taip nubaudė Ameriką. Bet to nėra. Amerika vis tiek bus Amerika! — sakė menininkas. Visa tai, kas įvyko, jis apibendrino trim žodžiais: „Kvaila, absurdiška ir kriminališka“.

Každada sąkęs, kad myli New Yorką ir jo dangoraižius J. Mekas tvirtai nukirto: „Jie nesustabds dangoraižių“. J. Mekas žodžiais, dabar amerikiečiai statys juos su dešimteriopu užsispyrimu: „Jeigu jūs galite sunaikinti vienu lėktuvu, tai mes pastatysim 10 kartų didesnius, kad ir dviem trim lėktuvais nesunaikinsite“. Pastatai bus dar aukštesni ir dar įspūdingesni.

Tik už septynių ar aštuonių gatvių — arčiau negu kilometrą atstumu — nuo sugriautų dangoraižių gyvenantis J. Mekas dabar kasdien mina dulkėmis nuklotą grindinį, girdi kas minutę ar kas sekundę lekiančius pagalbos tarnybų automobilius. Jis pasakojo, kad labai tiksliai geometriškai padalinta Manhattan „sala“, kurios pabaigą iki tragedijos žymėdavo tiodu pastatai, dabar virtusi karo zona: visur policija, kariuomenė, barikados. Eismas iki 14 gatvės visiškai uždarytas — praleidžiami tik gelbėtojų automobiliai. Todėl Manhattan senbuviai J. Mekui kasdien tenka ilgokai gaišti, aiškinantis su būdiniiais pareigūnais ir įrodinėjant, kad jis yra jis ir kad čia jo namai.

J. Mekas įsitikinęs, kad įvairių suvaržymų ir nepato-

gumų po šios tragedijos neišvengiamai patirs dauguma žmonių ne tik Amerikoje, bet ir Europoje. Visame pasaulyje bus sunkiau keliauti, bus daugiau patikrinimų. Anot jo, šias praktiškas pasaulio kaitos detales visi pastebėsime pirmiausia, bet permainingi ilgai nieui įsisuks ir giliau, palies visas sritis.

Tačiau, žvelgdamas į gyvenimą „iš savo taško“, J. Mekas sako — po tragedijos nė kiek nepasikeitęs ir nebeapsi-keisias. „Mano asmeninis gyvenimas, mano galvojimas apie žmoniją, civilizaciją ir technologijas jau susiformavo praeity. Jau buvo Sarajevas ir naujos tragedijos nieko nepakeis“. Jo žodžiais, tokie košmariški įvykiai tik liudija, kad žmonija eina į pražūtį: „Artėjant į akligatvį, iš kurio nebebus kelio atgal, einam į tą kilpą, kuri mus palengva visus užsmaugs“. Tai pasakęs, J. Mekas skuba perspėti nesąs pesimistas, o tik realistas. Jis viliasi, kad, laiku atsi-peikėjusios, pasaulio šalių vyriausybės ims keisti požiūrį į naujas technologijas ir susimąstys, kaip įveikti civilizacijos grėsmes — tam ir reika-

lingas meno žmonių kalbėjimas. „Manau, kad gal poetai mato žmonių silpnynes, galvoja giliau ir subtiliau negu politikai“, — sako J. Mekas.

Lietuvos nacionalinės premijos ir Tarptautinio Pier Paolo Pasolini prizo laureatas, dviejų Prancūzijos menų riterio ordinų kavalierius, Jonas Mekas, 1998 metais viešėdamas Lietuvoje, kalbėjo:

„Aš negalvoju nei filmuodamas, nei rašydamas. Esu negalvojantis žmogus. Mane veikia viskas, — kur einu, ką su-tinku, su kuo geriau. Aš filmuoju tik gyvenimo detales, nežinodamas, kodėl filmuojau. Bet žinau, kad yra priežastis, kuri ateina iš daug giliau, iš praeities, iš atminties. Kodėl rašau, — irgi nežinau. Ateina naktis. Sedžiu pavargęs prie stalo ir rašau. Kodėl — nežinau“.

Vėly ketvirtadienio vakarą, baigdamas pokalbį su korespondente, J. Mekas perdavė nuosirdžius linėjimus Lietuvoje esantiems bičiuliams: Antanui Naujokaičiui, Sigitui Gedai ir Sigitui Parulskui.

Perdavė
Lietuvių į tėvynę grįžimo
centras

G. Kazokienės fondo premijų laureatai

Dr. Genovaitės Kazokienės vaizduojamojo meno fondo premijų 2001 metų laureatais tapo grafikė, tapytoja, knygų iliustratorė Eva Labutytė ir tekstilininkas Feliksas Jakubauskas. Rugsėjo 10 d. Lietuvos dailininkų sąjungoje laureatams įteikti diplomai ir 2,000 Lt premijos, o parodų salėje atidaryta konkursinių darbų paroda.

E. Labutytė apdovanota už 2000 metais sukurtus estampus „Baltų simboliai I-IV“, „Baltų ženklai I-II“, „Iš prūsų tolimos I“.

F. Jakubauskas premiją pelnė už 1999-2001 m. sukurtus gobelenus „Pabraidyk po šaltą rasą“, „Linų laukus dangaus fone“, „Mintys-debesys“ ir „Lietaus lašų preliudą“.

Į kas dvejus metus teikiama premija šįmet pretendavo 26 autoriai, vertinimo komisijai

pristatę 53 darbus lietuviška tema, sukurtus per pastaruosius dvejus metus.

Dr. G. Kazokienės Vaizduojamojo meno fondą, kurį globoja Australijos lietuvių fondas, sudaro 20,000 Australijos dolerių. Iš gaunamų palūkanų fondas skiria dvi lygiavertes premijas Lietuvos dailininkams. Pateiktus kūrinius vertina specialii penkių narių vertinimo komisija, kurią sudaro trys menotyrininkai, vienas etnologas ir vienas Lietuvos istorikas.

Dr. G. Kazokienės vaizduojamojo meno premijos šįmet teikiamos trečią kartą. 1997 m. šio fondo premijų laureatais tapo tapytojas Rimas Zigmas Bičionas ir skulptorius Leonas Strioga, 1999 m. — grafikė Viktorija Daniliauskaitė ir skulptorius Vidmantas Gylėlis. (Elta)

DAR DVI LB KULTŪROS TARYBOS PREMIJOS

JAV LB Kultūros taryba yra sudariusi atskiras komisijas skirti šiemetinėms visuomenininko-kultūrininko-švietėjo premijoms. Kadangi kiekviena komisija posėdžiauja jai patogiu laiku, premijos paskiriamos — ir paskelbiamos — ne tuo pačiu metu. Jau paskelbtai radijo (A. Šlutas), teatro (E. Dovydaitytė), muzikos, tautinių šokių (I. Smieliauskienė) kategorijų laimėtojai, o šiandien skelbiame dar du pasižymėjusius asmenis, nusipelnčius šio apdovanojimo:

Ignui Medziukui (Los Angeles, CA) paskirta žurnalisto premija;

Jonui Kavaliūnui, Beverly Shores, IN, — Švietimo premija.

Šiuo metu dar nepaskirta meno srities premija. Taip pat

JAV Kultūros taryba kol kas nenusprendusi, kur ir kada vyks Premijų įteikimo šventė, tačiau jos pirmininkė Marija Remienė, kaip ir plačioji lietuvių visuomenė, yra dėkinga premijų mecenatui — Lietuvių fondui.

„AŽUOLIUKAS“ HOLOCAUST MUZIEJUJE

Berniukų choras „Ažuoliukas“ spalio mėnesį koncertuos ne tik daugelyje lietuvių telkinių (Čikagoje spalio 14 d. 7 val. vak., Maria gimnazijos auditorijoje), bet spalio 4 d., 7 val. vak., pakviestas atlikti koncertą Holocaust muziejuje, Washington, DC. Koncertas ruošiamas Lietuvos ambasadoriaus JAV Vygaudo Ušacko ir Nesse Godin dėka. Nesse Godin yra gimusi Lietuvoje, išlikusi gyva holokausto siautėjimo metu. Ji pristatys „Ažuoliuko“ programą ir patį chorą.

MIRČIŲ PARADAS

Motinių įkūnytos svajonės,
Skausme gimdytas gležnas vaisius
Dužo į mitų užtvaras plienines,
Pakluso teroro ir užgaidų tarnams,
Be pamainų sargams
Ir keršto, ir nuodų,
Užgrūdintų kapinių urvuos,
Svaigintų asarų kvapuos.

Pažadais dangaus miglotais
Sieloj tuščioj
Jie vizijas didingas audė
Išplautų smegenų sūpynė,
Kelrodžiais pragaro įkaltais.

Kelias tįso tamsoj laisvai
Iki protų temdančių veiksmų,
Kada ugnies pavėsy iš gėdos
Nuraustų pragaro ugnis.

Prievartos išspausta nelaukta mirtis
Šmesteli be išeities.

Iš įliepsnojusios ugnies
Mirčių paradas suka ratą
Išbalusių sielų,
Virš numylėto švento krašto,
Paliktų šeimos namų,
Takais gėlynų išpuoštais
Dangaus kryptim.

Jonas Šalna

VIA APPIA

Vartau tavo portretą praeities
Ir einu tavuoju veidu, šventoji žeme:
Kryžiai išrikiuoti, via Appia,
Kaulais nužymėti pelenai, ledinės dienos.
Einu pro partizanų kauburius,
Lenos upe, pro taigose ir aukso kasyklose
Suzlugdytus metus.
Nesurandu vandens be kraujo ir asarų.

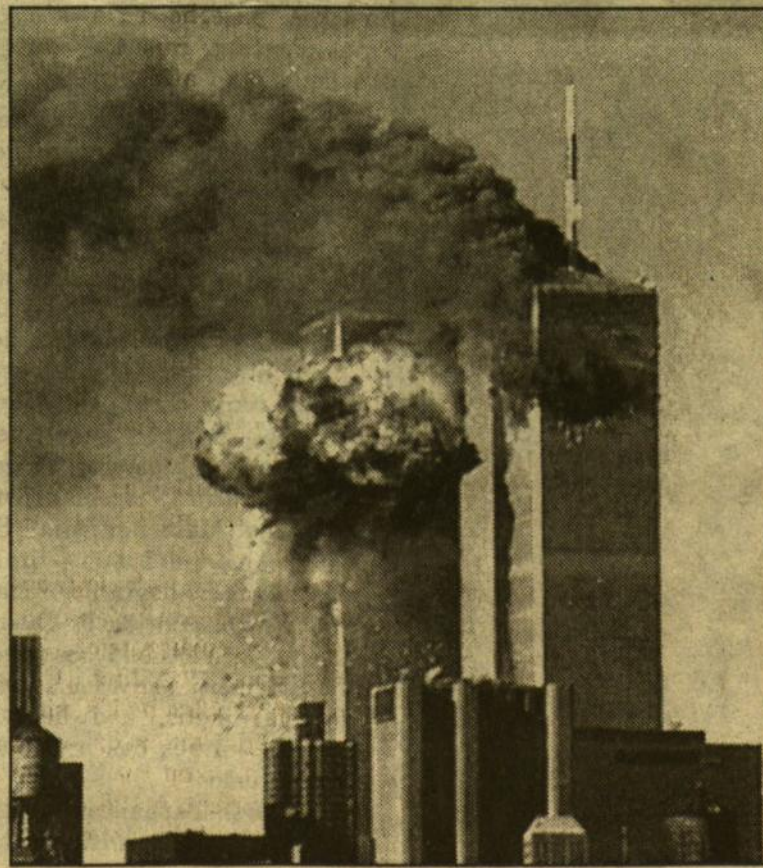
Matau pro užskleistas miglų užuolaidas
Šurpias nesulaikomas šiaurines pūgas,
Keliaujančias mirties sriautais,
Grindinius klojant vaizdais,
Ištirpančiais vardų žymes
Vergų klatingo likimo ir paskirties nugaletų.

Kryžių aleja visų nenumaldomų laikų,
Nutiesta pro viso pasaulio erdves,
Pro neužmirštamą praeities ir dabarties ritmą.
Neša prisiminimai
Praeities „arkipelagai“ skleidami
Išmėtytus suslapstytus pelenus ir kaulus,
Neužrašytas ir išsklaidytas raides.

Via Appia vartai atidaryti į kryžių kalnus
Nuo neatmenamų laikų.
Tik vienas dangus patikejo kankiniams
Amžinus raktus į Dievo amžinąjį Taikos glėbį.

DIEVUI AČIŲ

Girdžiu laisvės varpą
Širdy ir žmonių
Balsuose skambanti
Daina ir bažnyčių varpais,
Ir visur visur
Kur eina
Didžios ir mažos minios
Į didžiulį ir mažąjį
Šventes.
Matau augantį
Rugio želmenį,
Žalias, žalias pievas,
Dievo ranką
Glostančią žvangutį
Besišypsanti,
Berželį kiemo krašte,
Debesį stūnčiamą
Dangaus.
Ten švytruoja dalgis
Kalamas prieklėty.
Išgirstu
Savo kurtaus
Atodūsiu pasikartojantį
Aidą,
Jaučiu išseikvotą
Savo jaunystės gaidą
Ir atsaką Dievui:
Širdingą ačiū
Už tiek daug,
Gyvenimo palaimintą eigą,
Kurio kiti
Negalėjo turėti
Ir neturėjo!

Su liūdesiu pranešame, kad į Amžinybės dausas š.m. rugsėjo 19 d. išskrido lietuvių pamiltoji Lakštingala, solistė Gina Čapkauskienė (mirė Montrealyje, Kanadoje). Gimusi Joniškėje (Šiaulių apskr.) 1930 m. Po II pasaulinio karo gyveno Kanadoje; koncertavo ne tik savo gyvenamame krašte, bet JAV, Australijoje, Anglijoje, Škotijoje, Vokietijoje, Pietų Amerikoje. Čikagoje debiutavo 1971 m. Lietuvių operos statomoje Verdi „Traviata“, vėliau atliko pagrindinius vaidmenis Bizet, Donizetti, Gounod, Orff operose, taip pat kanadiečių ir amerikiečių scenose, net garsiojoje New York Carnegie rečitalių salėje.

Prisimenant skulptorių Petrą Vaškį

Šių metų balandžio mėnesį, prieš pat Velykas, išsiskyrė iš mūsų tarpo gerai žinomas Philadelphiaus lietuvis Petras Vaškys. Paminint tą skaudžią netektį, norėčiau išreikšti didelę pagarbą už jo neuilstamą darbą meninėje ir lietuviškojoje veikloje. Pažinome mes jį visi, nes matėme jo skulptūras, skaitėme apie jį laikraščiuose, tačiau retas žinojome apie jo didelį įnašą ir palikimą meno srityje.

Petras Vaškys gimė 1921 m. sausio 1 d. Mosėdyje. Meną studijavo Kauno Meno institute, vėliau Florencijos ir Romos Meno akademijose, Italijoje. Dar būdamas studentu, dalyvavo meno parodose Romoje ir atvykęs į Ameriką, turėjo parodas Philadelphiaus ir jos apylinkėse, New Yorke, Bostone, Nantuckete, Mass.; Newark, Camdene, Columbus, Ohio; 1975 metais Lietuvoje. Iš viso dalyvavo 31 parodoje, iš kurių 8 buvo personalinės. Jo kūriniai yra Vilniaus Meno muziejuje, Vasario galerijoje Bar Harbor, Maine, ir Adomo Galdiko galerijoje Brooklyn, NY.

1963 m. jis sukūrė 100 žmogaus dydžio figūrų Amerikos Vaško muziejui, pristatydamas „Dramatiškus momentus“ iš Amerikos istorijos, kurie buvo patalpinti Independence Hall, Philadelphia. Vėliau, 1976 metais, sukūrė 8 vaško figūras Muzikos organizacijų lygai ir talkino Amerikos Vaško muziejaus perkėlimui į Curtis pastatą, Philadelphiaus. Taip pat jo skulptūra Generolas Knox, p. Knox ir du kareiviai stovi Valley Forge muziejuje. Jo darbus galima matyti ir Philadelphia miesto centre; jo skulptūra — paauskuotas erelis, puošia Federal Savings and Loan Association pastatą; jo veidrodiniai kokliai, kurie sudaro dvi sienas, buvo paruošti Cityscapes II, Inc., įmonei. Taip pat yra paruošęs Sidabro medalį pažymėti Philadelphiaus University of the Arts, Philadelphiaus. Be to, jis turėjo ir

savo patentą sukūręs silikono suformavimą, vartojant jį plastikai ir plastinei chirurgijai.

Lietuviškai Philadelphiaus visuomenei yra palikęs „Kryžiaus Kelių“ skulptūras Sv. Kazimiero bažnyčioje, Vinco Krėvės mirties maskę ir jo kapo paminklą. 1984 m. sukūręs Sv. Kazimiero medalį, šv. Kazimiero 500 metų suaktyvė proga.

Paskutinė P. Vaškio darbų paroda Amerikoje įvyko 1998 m. Philadelphiaus, Kultūros centro patalpose, o paskutiniausia paroda buvo Klaipėdoje, Lietuvoje 1999 metais. Jis dirbo 30 metų Philadelphiaus meno mokykloje, vėliau tapusiu Philadelphia University of the Arts, ir 1986 m. jam buvo suteiktas Profesoriaus emerito titulas tame Philadelphiaus University of the Arts, kuriame jis ir toliau dėstydamas skulptūrą, keramiką ir industrinį meno pritaikymą, iki 2000 metų vasario mėnesio, kuomet atsigulė į ligo-

Skulpt. Petras Vaškys tarp savo kūrinių.

Lietuvių literatūros žingsnis į Vakarus

Vilnietis rašytojas ir vertėjas Teodora Četrauskas pranešė gerą naujieną: Vokietijoje, šiaurės Vestfalijoje, veikianti nedidelė leidykla „Athena-Verlag“ pradeda leisti lietuvių rašytojų knygas. Kad jų spausdinimas atseitų pigiau, leidėjai, padedant tam pačiam T. Četrauskui, surado partnerį Lietuvoje — spaustuve „Petro ofsetas“. Ji išspausdins Vokietijos leidyklos parengtas knygas ir dalį jų tiražo platins Lietuvoje. Knygų platinimas vokiškai kalbančiose šalyse — jau pačios leidyklos rūpestis.

T. Četrauskas, į lietuvių kalbą išvertęs B. Brecht, G. Grass, H. Hesse, L. Rinser, S.

ninę. 1995 metais laimėjo Keramikos-skulptūros žymenį Lietuvių menininkų parodoje ir suvažiavime New Yorke.

Nepaisant didžiai darbingo ir kūrybingo gyvenimo, Petras Vaškys visada suspėdavo talpinkauti lietuviškojo meno renginiuose. Man rodosi, nebuvo nė vieno didesnio meninio renginio Philadelphiaus, prie kurio nebuvo pridėta nuosirdžios ir talentingos Petros rankos. Matydavome mes jį, išstatant lietuviškas knygas Philadelphiaus centrinėje bibliotekoje Pirmosios lietuviškos knygos parodos metu, matėme jį iškabinant plakatus Kultūros centre politinių plakatų parodoje. O jo įnašas į Tautodailės instituto ir Philadelphiaus Kultūros centro veiklą yra neišmatuojamas.

Jis buvo ilgametis Kultūros centro vadovas, Tautodailės instituto patarėjas ir globėjas nuo pat instituto įsikūrimo. Užperėtais metais važiojo į Tautodailės instituto suvažiavimą Kanadoje, ten pirmininkavo posėdžiams, išleidžiant Antaną Tamošaitį į Lietuvą, moderavo ir prisidėjo savo komentais.

Jis niekada nesigailėjo savo laiko nei savo sveikatos, ir prisidėjo visur, kur tik reikėjo, kad galėtų pakelti mūsų visų meninį pajautimą — buvo nuostabios širdies žmogus, ir lietuviškoji visuomenė giliai pajus šios jautrios meno asmenybės netektį.

Petras Vaškys paliko savo gyvenimo palydovę, žmoną Valentiną, sūnų Petrą, posūnį Tomą, tris dukraitės ir vieną produkraitę.

A. Rastenyte

Lenz ir kitų vokiečių rašytojų knygas, jau seniai pažįstamas su leidyklos „Athena-Verlag“ vertėju Klaus Barthel. Ta pažintis peraugo į kultūrinius, leidybinius interesus. Antra vertus, Vokietijoje padidėjo susidomėjimas Rytų ir Vidurio Europos literatūra. Pakanka pasakyti, kad per pastarąjį dešimtmetį Vokietijoje jau pasirodė net keliasdešimt estų literatūros kūrinių. Lietuvių autorių knygų iki šiol pasirodė gana mažai. Tai T. Kondroto romanas *Žaltio žvilgsnis*, žurnaluose paskelbti keli T. Četrausko, J. Kuncino apsakymai.

Neseniai lietuvių literatūros leidybos reikalais Vilniuje vešėjus minėtos leidyklos vertėjas K. Barthel man sakė, kad „Athena-Verlag“ tikslas — kasmet Vokietijoje išleisti po 3-4 šiuolaikinių lietuvių autorių knygas.

— Leidyklai jau įteikiau mano paties iš lietuvių į vokiečių kalbą išverstą Ricardo Gavelio romaną *Taikos balandis*, Teodoro Četrausko humoreskų rinkinį *Kažkas, kažkas, kažkur*, o taip pat lietuvių filosofo Arvydo Šliogerio veiklą — išskaičiavo savo pastarųjų metų darbą vaisius K. Barthel.

Jis pridūrė, kad lietuvių autorių knygas leidykla pradės leisti nedideliais, kelių šimtų egzempliorių tiražais. Mat, nori pasitikrinti, kiek skaitytojų pavyks sudominti lietuvių literatūra.

Vis dėlto tiek vertėjas, tiek leidyklos savininkas R. Dusha išvelgia neblogas ateities perspektyvas, ypač leidžiant lietuviškąją prozą, o taip pat mokslinę literatūrą. Neskaitant A. Šliogerio filosofinės knygos, jau tariamasi dėl istorikės J. Lukšaitės veikalo apie reformacijos atsiradimą ir plitimą Lietuvoje. K. Barthel taip pat imasi versti L. Gutausko *Laiškus iš Viešvilės*, J. Kuncino prozos knygą *Kilnoja ma Rontgeno stotis*. O netolimos ateities planuose sovietijos dviasiskai sužalotus lietuvių skaudžiai vaizduojanti R. Graūnsko apysaka *Gyvenimas po klevu*, o taip pat jauno ir savito klaipėdiečio poeto G. Graūnsko poezijos rinkinys *Kaulinė dūdelė*.

— Kai kurias lietuvių rašytojų knygas leidykla užsiėmusi išleisti iki spalio mėnesio Frankfurte įvyksiančios tarptautinės knygų mugės ir stenduose jas išreklamuoti, pristatyti Vokietijos bei kitų šalių skaitytojams, — sakė vertėjas.

Jis pripažino, kad keli pirmieji metai buvo nelengvi, nes reikia išversti ir parengti kelias knygas, pasirūpinti, kad jos nepradingtų vertinės literatūros srute, o taip pat sudaryti gerą platinimo sistemą. Jei per tris pirmuosius metus pavyks ta sistemą sukurti, lietuvių literatūros leidimo projektas tikrai turės neblogą ateitį. K. Barthel sakė, kad Koelne yra leidyba Helger Pflug, turinti specializuotą knygyną „Mare Balticum“. Su ja tariamasi dėl dalies tiražo platinimo, bibliografijos rengimo. Be to, leidyba R. Dusha ketina perduoti leidybos teises ir didelės leidyklos, tad galima tikėtis, kad lietuvių autorių knygų bus perkamos ir skaitomos.

K. Barthel apgailestavo, kad Lietuvoje dar neišspręstas

honorarų mokėjimas už vertimus, girdisi tik pažadai. Tiesa, yra Europos Sąjungos vertėjų rėmimo programa, tačiau Lietuva kol kas negali pretenduoti į skiriamas dotacijas.

— Jei Lietuva nepasiūlys jokio honoraro, vargu ar pajėgsiu darbą tęsti, — kalbėjo vertėjas, pridurdamas, kad Vokietijoje, kurios literatūra yra vertinama į daugelį pasaulio kalbų, specialios institucijos remia vertėjus, moka pakankamai gerus honorarus, suvokdamos jų darbo svarbą.

Vis dėlto, pats vertėjas nusiteikęs optimistiškai. Jis net nutarė apsigyventi Vilniuje, kad galėtų glaudžiau bendradarbiauti su autoriais, geriau išmokyti lietuvių kalbą.

Užklaustas, kaip leidyklai „Athena-Verlag“ parenka autorius ir jų knygas, K. Barthel atsakė, kad leidybas pasitiki jo kompetencija, suteikia laisvę elgtis savo nuožiūra. Tad jam pasiūliau į vokiečių kalbą išversti idomią, šiuolaikišką, Lietuvą ir pasaulį apmaščia Jono Mekso esė knygą *Laiškai iš Niekur*. Gal leidyklą ir vertėją sudomins ir kiti mūsų egzodo rašytojai, tarp kurių netruksta ir mūsų literatūros klasikų?

Džiugu, kad lietuvių rašytojų knygas pradeda leisti ir kitų Europos šalių leidyklos. Lietuvių poezijos antologiją, kai kurias kitas knygas ėmėsi leisti Švedijos leidykla „Ariel“. O neseniai Rašytojų sąjungos Tarptautinių ryšių direktorius E. Ališanka grįžo iš Varšuvos, kur dalyvavo vienos Lenkijos leidyklos išleistos, į šios šalies kalbą išverstos Lietuvių poezijos antologijos pristatyme. Beje, lenkai susidomėjo ir neseniai išleista jauno Lietuvos prozininko H. Kunciaus knyga, M. Ivaškevičiaus eksperimentiniu, avangardiniu romanu *Istorija ant debesies*. Beje, Krokuvoje besiruošiantis apsigyventi mūsų rašytojas Tomas Venclova, neseniai viešėjęs Vilniuje, žurnalistas pasakė, kad perskaitęs Lenkijoje išleistą idomią, savitą Mariaus Ivaškevičiaus knygą, netgi didžiavėsi, kad esąs autorius tėvynainis — lietuvis.

Mano galva, tuo gal galėtų pasididžiuoti prieš amerikiečius ir JAV lietuviai, jeigu ir šioje šalyje būtų išleistas tas pat B. Ivaškevičius, arba, sakykime, R. Gavelio romanas *Vilniaus pokeris*. J. Kuncino *Tula* ar H. Radausko poezijos tomelis. Tik kaip mūsų mažos tautos literatūrą sudominti Amerikos leidėjus?

Atrodytų, kad pirmieji žingsniai žengti ir šioje didele bei įtakingoje valstybėje. Poezijos Pavasario renginiuose dalyvavusiam amerikiečių poetui Harvey L. Hix pavyko Illinois Valstijoje esančią leidyklą „Northwestern University Press“ sudominti jau minėto vilniečio poeto E. Ališankos kūryba. Berods, šiemet ši leidykla išleido jo eilėraščių rinkinį *City of Ash (Pelenų miestas)*. Tai ne vienintelė tos leidyklos išleista lietuvių autoriaus knyga — prieš tai čia išėjo T. Venclovos esė knyga, susilaukusi nemažai amerikiečių susidomėjimo. Gal ši leidykla ir toliau leis mūsų literatūrą?

Beje, kita, New Yorke esanti leidykla „Black Thistle Press“ 1996 m. išleido Vyt. Bakaičio į anglų kalbą išverstą J. Mekso poezijos knygą *There Is No*

Vertėjai — Klaus Barthel (Vokietija) ir Teodora Četrauskas (Vilnius).

Ithaca su Nobelio premijos laureato Czeslaw Milosz įžanginiu straipsniu.

Sakoma, kad gera pradžia — pusė darbo. Gal minėtas ar kitas JAV leidyklas pavyktų sudominti ir kitomis mūsų rašytojų knygomis, tuo labiau, kad pašonėje, New Yorke, yra geras, kvalifikuotas vertėjas Vyt. Bakaitis, minėtoje „Black Thistle Press“ leidykloje išleisdamas anglų kalba parašytą ne tik savo eilėraščių knygą *City Country*, bet ir į anglų kalbą išvertęs Adomo Mickevičiaus, Tomo Venclovos eilėraščių, įtrauktų į antologiją *World Poetry (Pasaulio poezija)*. Beje, užpėnai Lietuvių fondas

parėmė išleidimą trikalbės Vyt. Bakaičio vertimų knygos, kurioje įrašo ir Adomo Mickevičiaus Krymo sonetai (lenkų — originalo — V. Mykailaičio-Putino išversti į lietuvių ir Vyt. Bakaičio — į anglų kalbą).

Gal JAV atsirastų ne tik poetas H. L. Hix, bet ir kiti autoritetingi asmenys, sugebantys leidyklas sudominti mūsų savita literatūra, daugeliu atvejų neprasčiau už kitas, o lietuvių, kiti fondai, pagaliau Lietuvos ambasada Vašingtone, paremti jos vertimus ar leidybą?

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Vidos Krištolaitytės tapyba Vilniuje ir Šilalėje

Dail. Vidą Krištolaitytę parodos atidarymo metu sveikina Šilalės bažnyčios vikaras kun. V. Palionis.

Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, pro Šilalės kraštą, kaip ir pro daugelį kitų Žemaitijos vietovių, į Vakarus traukėsi tūkstantiniai mūsų tautiečių. Tarp jų, palikusi Padievyčio vienišumą su tėvais buvo ir tuomet mažametė mergaitė Vida Krištolaitytė.

Amerikoje baigusi studijas ir tapusi dailininke, V. Krištolaitytė apsigyveno New Yorke. Bet nepamiršta tėvynės ir, pasak vilniečio dailininko V. Antanavičiaus, derlių, kurį teptuku išpuoselėję New Yorke, ji atveža į Lietuvą. Šiemet čia ji surengė jau trečiąją savo tapybos darbų parodą. Šiemetinė atidaryta Šilalėje, šio krašto muziejuje. Čia gausūs lankytojai matė V. Krištolaitytės darbų ciklą Aušros Vartų Madonos tema, peizažų, portretų, ekspresyvių kompozicijų.

— Pirmąjį grožio pajautimą igijau šiame krašte, Padievytyje vaikystėje, pirštukais liudama Dievyčio ežero lelijas, — parodos atidaryme prisiminė dailininkė.

Kita paroda, dedikuota dailininkės gerbiama, ir jau į anapus iškeliavusiai, pianistei Aladonai Dvarionaitėi, vėliau veikė Vilniaus „Vartų“ galerijoje.

Pasak parodos atidaryme kalbėjusio, o vėliau kultūrinėje spaudoje rašiusio, meno tyrininko A. Uždavinio V. Krištolaitytės tapyba pakerti žiūrovą savo dinamiška ekspresija ir gaivališkais jausmais. Nešama prisiminimų srauto, ji mėgina pavaizduoti įvairias sielos būsenas, jas siudama su išorinio pasaulio daiktais. Menotyrininko nuomone, aistringi ir paslaptingi V. Krištolaitytės potėpiai neatsitiktinai siejasi su erdvėje „sproginejančiais“ muzikos garsais. Dailininkė mėgina perteikti dramatišką įtampą, kurią praskaidrina nerimąstingas spalvų šokis.

Norėdama pabrėžti nostalgiką sielos ryšį su gimtąja žeme, dailininkė ją tarsi perveria ir palaimina dieviškaisiais Apvaizdos spinduliais, trykštančiais iš viską matančios Dievo akies. Mirusios pianistės A. Dvarionaitės figūra dailininkės vaizduotėje įgyja mitologinių bruožų.

Atidaryme kalbėjęs, poetas K. Bradūnas sakė, kad V. Krištolaitytės paveiksluose jis mato ir šviesių vietelių. Tai daro parodą džiugią, spindinčią lyg Krištolas.

Algimantas A.
Naujokaitis

Vysk. Motiejaus Valančiaus prisiminimas Lemont, IL

2001-ųjų rugsėjo penkiolik-tosios vakare rinkomės i Lietuvių dailės muziejų, įsikūrusį PLC, Lemonte, IL, pagerbti didįjį žemaičių vyskupą Motiejų Valančių, pažymint jo gimimo 200-ąjį jubiliejų, kurį jau nuo ankstyvo pavasario švenčia visa Lietuva.

O prieš keletą dienų, rugsėjo vienuoliktosios rytą, Jungtinės Amerikos Valstijas buvo sukrėtęs istorijoje negirdėtas teroristinis išpuolis, nusinešęs tūkstančius gyvybių, kai akimirksniu gyvenimas apmirė, buvo uždarytos valstybės sienos, nebeveikė oro uostai, ir visi staiga pasijutome atkirsti nuo likusiojo pasaulio, tame tarpe ir nuo Lietuvos.

Taigi, vyskupo M. Valančiaus minėjimas prasidėjo tylos minute, kuria JAV LB Kultūros Tarybos pirmininkė Marija Remienė pakvietė pagerbti žuvusiųjų baigusį antrąjį rytą. Jau seniai Kultūros Tarybos kvietimas minėjimo paskaitininkas dramaturgas Kazys Saja, aišku, iš Lietuvos atvykti negalėjo, tad jį pakeitė šiuo metu Illinois universiteto Lituanistikos katedroje skaitantis paskaitininkas Lietuvių kalbos instituto direktorius dr. Giedrius Subačius, šia tema pranešimus skaitęs konferencijose Plungėje ir Telšiuose.

Kaip pačiais pirmaisiais žodžiais pažymėjo paskaitininkas, vyskupas Motiejus Valančius yra išskirtinė asmenybė ir jo jokiais būdais negalima pavadinti vienu iš daugelio. Jei pradėtume vien vardinti, kas jis buvo, jau tai užimtų nemažai laiko. Daug galima kalbėti apie Motiejų Valančių kaip apie vyskupą, lygiai taip pat, kaip apie žmonių blaivintoją, rašytoją, istoriką, švietėją. Vyskupo Valančiaus nuopelnai Lietuvai yra didžiuliai ir nenuginčijami. Švenčiant jubiliejų Lietuvos spaudoje net rašo, kad jei ne vyskupas Valančius, lietuvių tauta nebūtų sulaukusi nei Vasario 16-osios, nei Kovo 11-osios. Akademikas Vytautas Merkys išleido daugiau nei 700 puslapių knygą Valančių, tačiau, nežinint viso to, M. Valančiaus asmenybė yra tokia turtinga ir spalvinga, kad, dr. G. Subačiaus nuomone, apie ją galima kalbėti ir kalbėti, kiekvieną kartą vis atskleidžiant ką nors nauja.

Dar kartą pasidžiaugęs, kad vyskupas yra taip plačiai minimas, prisimenamas ir vertinamas, kaip, beje, to ir reikalauja jo nuopelnai Lietuvai, dr. Giedrius Subačius pakvietė tą vakarą Valančių pagerbti, ne dar kartą pakartojant tai, kas visiems susirinkusiems yra puikiai žinoma, bet atskleidžiant, ko gero, mažiausiai žinomą temą — vyskupo filologo.

Kartą dirbant Varnių seminarijos archyvuose, kur savo laiku mokėsi Motiejus Valančius, dr. G. Subačius ir akis krito XIX amžiaus pradžios seminarijos žurnalai su juose įrašytais klierikų žinių vertinimais. Tuo metu, kai mokėsi M. Valančius, dar nebuvo griežtos šiuolaikinės vertinimo sistemos, ir vertinama buvo tiesiog užrašant „prasitai“, „gerai“, „labai gerai“ ir pan. Akivaizdu pasirodė tai, kad per keletą metų, ko gero, keturis semestrus, klierikas M. Valančius vienintelis gaudavo nuolatinius įvertinimus „žinios išskirtinės“. Vien tai rodo, kad M. Valančius jau

klierikas buvo pastebėtas turintis neeilinių gabumų. Ir tai, kad šiandien jis taip plačiai yra minimas, puikus įrodymas, kad jis buvo ne vien labai gabus, bet ir puikiai mokėjo panaudoti šiuos gabumus įvairiuose kultūros baruose.

Pirmoji mūsų prelegento pasiūlyta tema „Valančius — kalbos redaktorius“ pasirodė įdomi jau vien tuo, kad iki šiol ji niekad nebuvo rimtai tyrinėta, kai, tuo tarpu, M. Valančius yra vienas iš pirmųjų mūsų kalbos redaktorių, paties vyskupo ranka išvediotomis pastabomis, aprobuojant šiuos rankraščius, spaudai. Galima buvo tikėtis, kad rašydamas aprobatą vyskupas žiūrės tik religinio turinio, tačiau šiuo atveju Valančius taisė pačius žodžius, pvz., „chudus“ keitė „stebuklais“, „kaničnai“ — „butinai“, „tavorčius“ — „draugas“. Būdamas įžvalgas, M. Valančius XIX a. pradžioje darė tai, kas tapo priimta tikrai XX amžiuje. Ir kaip gerai vyskupas jau tada jautė moderniąją kalbą, rodo tai, kad jo keitimai ir dabar skamba tikrai šiuolaikiškai. Kituose rankraščiuose randami trumpi, bet labai griežti jo komentarai, pvz.: „Ypač skurdžia kalba parašytas pamokslas“, „Pamokslas menkavertis“, kas rodo, kad pagyrimais vyskupas tikrai nebuvo linkęs švaistytis.

Įdomus ir paties Valančiaus požiūris į kalbą. Savo paskaitoje dr. G. Subačius atkreipė dėmesį, kad tuo metu jau buvo daug projektų, kaip lietuviams sukurti bendrinę kalbą. Dar gerokai anksčiau šią idėją puoselėjo vyskupas Giedraitis. Tuo tarpu vyskupas M. Valančius gerino kalbą, ją grynino, bet nesistengė sukurti vienos bendrinės, nors ir turėjo tam galią. Tarpe Valančiaus remtų knygų yra parašytų netgi visai ne jo tarme.

Antroji vakaro tema: „Dviejų Lietuvos milžinų — Daukan-

to ir Valančiaus tarpusavio santykiai“. Tai amžinai opus lietuviams klausimas. 1845-aisiais S. Daukantas išspausdino Lietuvos ir žemaičių kultūros istoriją, pirmą tokio tipo mokslinę lietuvišką knygą. Po trejų metų M. Valančius išleido antrą mokslinę lietuvišką knygą *Žemaičių vyskupystė*. Taigi, abu vyrai buvo to meto kuriamos lietuvių kultūros centre. Kaip žinoma iš istorijos, 1850-aisiais tapęs vyskupu, M. Valančius atsikvietė S. Daukantą į Varnius, kalbindamas jį bendromis jėgomis steigti žemaičių akademiją. Tačiau šešeri jų bendradarbiavimo metai baigėsi konfliktu, kai abiejų vyrų keliai nuvinguriavo į visiškai priešingas puses. Kodėl? Šį klausimą ir palietė dr. G. Subačius, ne tiek atsakydamas į jį, kiek pateikdamas faktus ir išskeldamas minėtis, vertindamas klausytojus susimąstyti ir pagalvoti apie vidinius motyvus, nulemiančius pačius poelgius.

Dr. Giedriaus Subačiaus nuomone, M. Valančius pirmiausia jautėsi esąs vyskupas, tad ir visus jo poelgius lėmė būtent ši nuostata. Ir prieš lietuviškojo rašto draudinimą Valančius pradėjo kovoti ir jį laimėjo būtent tada, kai kilo pavojus katalikybei.

Istorija yra visada sudėtinga. Savo netradicine ir tikrai įdomia paskaita dr. G. Subačius siekė, kad vakaro svečiai išeitų mąstydami apie Motiejų Valančių ne kaip apie legendą, o kaip apie realų asmenį.

Po šios kiekvieno lituanisto demesio vertos paskaitos antroji vakaro viešnia, rašytoja iš Lietuvos prof. Vanda Juknaitė, keliais žodžiais papildė vyskupo M. Valančiaus portretą, taikliai pastebėdama, kad tai buvo asmenybė, neturėjusi lietuviško nepilnavertiškumo.

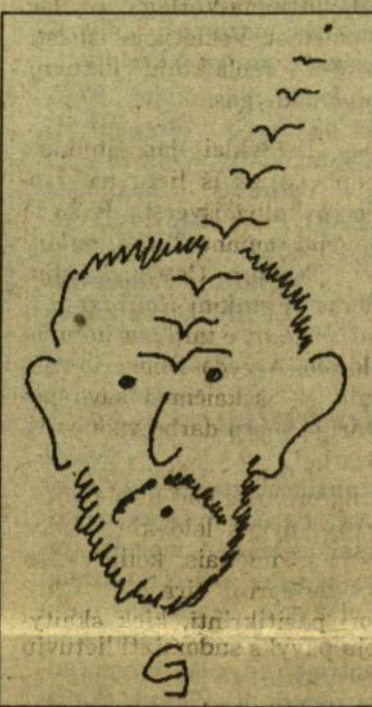
Na, o vakarą užbaigė muzikinė programa, atliekama tikrų žemaičių, vadovaujamų Stasės Jagminienės. Programa baigėsi, bet svečiai dar ilgokai nesiskirstė. Linksmieji žemaičiai grojo, o visi, sustoję aplink juos pusrasti, dainavo.

Violeta Drupaite-Cole

JAV LB Kultūros tarybos valdyba, programos atlikėjai ir svečiai š.m. rugsėjo 15 d. Lietuvių dailės muziejuje Lemonte, kur įvyko Kultūros tarybos ruoštas vysk. Motiejaus Valančiaus pagerbimas jo 200 metų gimimo sukakties proga. Iš kairės: Ligija Tautkuvienė, Violeta Drupaite-Cole, Marija Remienė (pirm.), dr. Giedrius Subačius, Vanda Juknaitė, Dalia Anyšienė, Dalia Šlenienė.

Jurgio Gimberio „Humoreskos“

Jurgis Gimberis.

Kaunietis rašytojas Jurgis Gimberis — vienas žinomiausių Lietuvoje humoreskų autorių. Išleido kelis humoreskų rinkinius.

Literatūros tyrinėtoja L. Arnatkevičiūtė pažymi, kad J. Gimberio humoreskoms būdinga paradokso poetika. Komizmo efekto siekiama supriešinti realybę su fantastika, pasakojimo turinį — su forma, veikėjo charakterį — su jo vardo semantika. Tai matyti ir iš čia pateiktų humoreskų.

Žanro požiūriu J. Gimberio humoreskos artimos anekdotui. Išjuokiami mąstymo stereotipai, biurokratiniai santykiai, nenatūralus sovietinio žmogaus atsiribojimas nuo vakarietiškos kultūros. Būdinga humoreskų pabaiga — maksimos parodija, kalambūras, lakoniškumą kartais keičia lyrizmas, autoironija.

A. A. Naujokaitis

IŠ GANTOS STEBĖJIMŲ

Saviškiai

Miesto sode, ant suolelio guli žmogus, embriono poza prisitaikęs. Panašu, kad miega. Pro šalį eina krikščionys, demokratai, socialdemokratai, krikščionys-demokratai, liberalai, konservatoriai... Nors saulė jau aukštai, niekas žmogaus nežadina į darbą — turbūt ne saviškis.

Norinčių daug, bet pašauktieji daro savo

Yra žmonių, kurie mano, jog vejas kyla todėl, kad medžiai šakomis mosuoja. Yra žmonių, įsitikinusių, jog jūra sūri, kad joje silies plaukioja. Yra manančių, kad „švarių rankų politika“ — reiškia „nusiaplauti rankas, pasinaudojus

tualetu“. Yra norinčių irgi turėti švarias rankas. Bet pasirodo, kad tas „nusiaploves“ „išnešė muilą“.

Kalnai ir kalbos

Neteko girdėti, kad kuriam nors universitete būtų Demagogijos fakultetas. Tuo tarpu demagogijos pilna ir būtent aukščiausiuose sluoksniuose. Matyt, ji atsiranda, veikiant tam tikram aukštųjų sluoksnių klimatui — ten oras retesnis. Seniai pastebėta, kad žmogus prisikvėpavęs išretinto oro, pradeda nusišnekėti.

Abejonės

Ne kartą ir ne viename Istorijos muziejuje teko būti. Nėra ten jokio Istorijos rato, kurio, kaip kalbama, „nepasuksi atgal“. Tai gal ir nereikia?

Arba — arba

Tokia gležna žolytė, bet, žiūrėk, pro asfaltą išdygsta! O mintis kitą kartą arba neišgali ir galvą išskverbti, arba niekaip iš jos neprasikala. Arba galva už asfaltą kietesnė, arba mintis už žolytę gležnesnė...

Jis ir Ji

Musmirė labai graži, o lėšis labai skanus. Taip ir gyvenime gali būti.

LAISVAS STILIUS

(Iš indėnų gyvenimo)

Laikas — tai upė, tekanti atgal. Romusis Kuinas — filosofas, namudininkas, sėdintis ant tos upės kranto, raktantis taikos pykę, paskendęs prisiminimuose.

Mažoji Gyvatė siūlo užmesti meškerę ton upėn ir ištraukti kokią žuvį. Jai įdomu, kas mes, iš kur mes ir kur einame.

„Kas tai yra Sovietų Sąjunga?“ — klausia Mažoji Gyvatė. Romusis Kuinas sudreba, pakirdęs iš prisiminimų šiukšlyną. Kas yra „laikas“, galvoja jis. Laikas tai televizoriaus Žydroji skylė, investicija į sudegusį banką. Žydroji skylė grąžos neduoda ir skolų negrąžina. Per daug. Mažoji Gyvatė spoko į televizorių. Per daug... Prisižiūri erotikos, prisiklauso politikos...

„Buvo, — sako Romusis Kuinas, — Sovietų Sąjunga buvo, o dabar jau nėra.“

„O kas tai buvo?“ — klausia Mažoji Gyvatė.

Kas kas... Tai laikas, kai buvo, tai vadinosi Tarybų sąjunga, ir tai buvo griozdas,

panašus į „Titaniką“, kuris plaukė per laiko vandenį i Pažadėtąją žemę.

„O paskui susidūrė su ledkalniu, — sako Mažoji Gyvatė, — ir nuskendo?“

Na ne... Ne visai taip. Tiesiog subyrėjo į gabalus, nes per ilgai plaukė. Mat Pažadėtoji žemė buvo mirazas. Susidėvėjo visi to laivo agregatai, prarūdijo korpusas, ir laivas iširo per siūles. Pradėjo skęsti.

„O keleiviai?“ — klausia Mažoji Gyvatė.

Keleiviai... Keleiviai susėdė į plaukus, gelbėjimo valtis ir nuaplaukė kas sau. Jau ne link mirazo, o kiekvienas savo kursu.

„Tai mes dabar plaukiame vienu tų plaustų?“ — klausia Mažoji Gyvatė.

Na ne... Ne visai taip. Plaustu plaukia mūsų elitas.

„Kas tai yra elitas?“ — klausia Mažoji Gyvatė.

Kas kas... Maža kas... Politikai, valdininkai, gangsteriai — žodžiu, tautos lyderiai ir autoritetai.

„O mes?“ — klausia Mažoji Gyvatė.

Ką mes?! Mes varom laisvu stilium šalia to plausto. Kas tai yra „laisvasis stilius“? Iš vienos pusės tai yra greičiausias plaukimo būdas. Greičiausias yra „kraulis“. Iš kitos pusės yra „kralius po vandeniu“. Liaudyje tas būdas vadinamas „šuniuku“. Tai, kaip kas moka, taip tas ir plaukia laisvuoju stiliumi.

FONTANAS IR DEMOKRATIJA

Mes, indėnai, mėgstam pagyventi. Kad gyvenimas veržtųsi srove kaip fontanas!

Dabar gi pasitaiko, kad tas gyvenimas srove trykšta, bet kaip elektra. Per visokias jautrias vietas. Mazochistams gal ir smagu, bet mums, indėnams, ne.

O fontanai užakę. Mieste tiek išdžiūvusių fontanų, jog atrodo, kad mūsųose dar veikia sausasis įstatymas, kaip Amerikoje prieš karą.

Sausasis įstatymas, valstybinė kontrabanda, reketas, korupcija šventųjų ešelone, demokratija...

„Kas tai yra demokratija?“ — klausia Mažoji Gyvatė. Nepagalvojęs nepasakys.

Mažoji Gyvatė ir Romusis Kuinas išėjo pasivaikščioti po apsamanojusį fontanų miestą. „Atrodo taip, lyg žiūrėtum televizorių“, — sako Mažoji Gyvatė.

Gražios tos laidos apie apleistus senovės majų, inkų, acetekų miestus — didingi vaizdai. Mūsų gimtojo natūroj

viskas menkia, šiukšliniau ir šurpia.

„Trumpiau sakant, — sako Mažoji Gyvatė, — labiau apertėta“.

Tai jau... Bet kaip sukryščia iš džiaugsmo širdis, kai pamatai, kad vis dėlto atgyjam — Miesto sode trykšta fontanas! Negana to, vidur to fontano Hermio auksinė statulėlė stovi. Graikai jį vadino Hermiu, o romėnai Merkurijum. Tas Hermis, arba Merkurijus, dirbo dievų pasiuntiniu. Ir tuo pasiuntiniu dirbdamas, dar prekiaavo pamažele. Gudruolis ir vikruolis buvo Merkurijus, dar ir prekybos globėju laikomas.

„Tai todėl mūsų prekybos centras „Merkurijum“ vadinamas, ar ne?“ — klausia Mažoji Gyvatė.

Tai todėl — taip...

„O ta statulėlė tikrai auksinė?“ — klausia Mažoji Gyvatė. „Na jau ne, — sako Romusis Kuinas, — tik taip atrodo.“ „Suprantu, — sako Mažoji Gyvatė, — čia tiesiog prekinė išvaizda“.

Iš tikrųjų gražiai atrodo ta statulėlė tarp fontano čirkslių.

„Sakyk tėti, — sako Mažoji Gyvatė, — kodėl tas vanduo trykšta ir trykšta, o per baseino kraštus nebegeba?“

„Ča, — sako Romusis Kuinas, patenkintas, kad gavo paaiškinti, ką gali. — Čia tokia sistema! Baseino sienose tam tikram lygijje yra prigrižta skylučių ir, kai vanduo pakyla, jis pro jas nuteka atgal į rezervuarą, o iš ten vėl trykšta, ir taip be galo“.

Stebuklinga sistema.

„Beje, — sako Romusis Kuinas, — Tokia ir turėtų būti demokratija. Sistema, pati save sauganti nuo pertekliaus ir trūkumo. Kad galėtum padaryti tik taip, kaip susitarta, o ne taip, kaip norėtum. Nepriklausomai nuo to, kas esi — aukščiausios kategorijos pareigūnas ar socialiai remtinąs pilietis, gydytojas ar pacientas, mokytojas, gaisrininkas, gailestingumo seselė ar panašiai“.

„Suprantu, — sako Mažoji Gyvatė, — Lyg būtum įkritis į griovį ir gali vartyti tik pirmyn, nes iš užpakalio kiti įkrisę spaudžia“.

Teisingai — demokratija yra tai siauras gilus griovys, virš kurio žaizduoja prašmatnių fontanų vaivorykštės.

Ir visi džiūgia — štai, kas, tai yra!

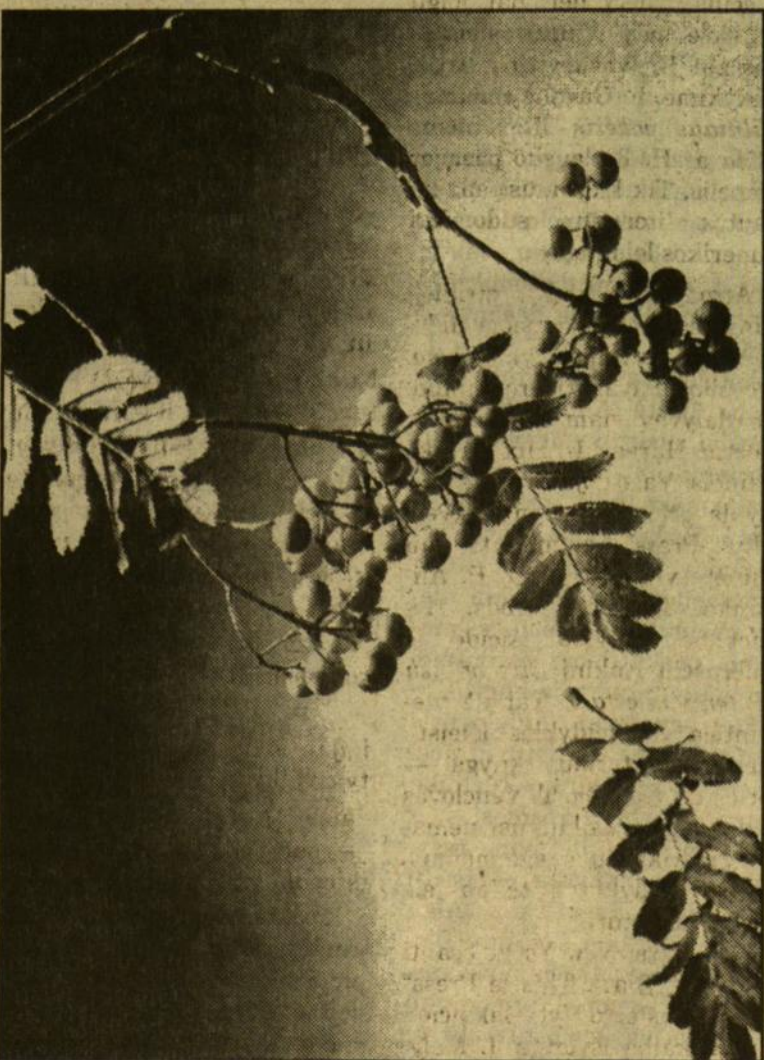
* Kaune esančio prekybos centro pavadinimas

Jurgis Gimberis

M.K. ČIURLONIO KŪRINIAI VARŠUVOJE

Rugsėjo 5 d. Varšuvoje prasidėjo Lietuvos kultūros dienos, skirtos Lietuvos ir Lenkijos diplomatinio santykių atkūrimo dešimtmečiui. Kultūros dienas pradėjo parodos „Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. 1875-1911. Kūryba, asmenybė, aplinka“ atidarymas.

Atidaryme buvo pabrėžta, jog visoje Europoje žinomi M. K. Čiurlionio dailės kūriniai pirmą kartą po jo mirties eksponuojami Varšuvoje. Į Varšuvos nacionalinį muziejų iš Kauno atvežta 43 M. K. Čiurlionio tapybos paveikslai, 20 eskizų, 46 grafikos darbai, 6 originalios muzikos kūrinių partitūros bei 39 lietuvių dailininko ir kompozitoriaus fotografijos. Parodoje taip pat eksponuoti paveikslai, kurie iki šiol buvo saugomi Varšuvos nacionalinio muziejaus saugyklose. (BNS)

Gamtos temomis. Kazio Daugėlos nuotrauka.

Leidiniai

Lietuvos kariuomenės karininkai: 1918-1953

Daugiatomės knygos *Lietuvos kariuomenės karininkai: 1918-1953* 1-asis tomas jau išleistas. Jo oficialus pristatymas įvyko 2001 m. gegužės 24 d. Lietuvos Nacionaliniame muziejuje. Su juo Lietuvos kariuomenė ir visuomenė buvo supažindinti Vilniaus ir Kauno įguly karininkų Ramovėse, Lietuvos Karo akademijoje, Marijampolės miesto bibliotekoje. Organizacijų, norinčių šią knygą pristatyti savo ap-linkai, yra daug. Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjunga (LKKAS) tai noriai vykdo.

Tačiau visa šios daugiatomės knygos leidyba 1-uoju tomu nesibaigė: eilės dar laukia penki tomai. Juos parengti būtinas kruopštus ir atsakingas darbas. Todėl privalome susitelkti tolimesniam darbui.

Knygos *Lietuvos kariuomenės karininkai: 1918-1953* 2-asis, 3-iasis, 4-asis ir 5-asis tomai skiriami karininkų biografijoms, iliustruotoms jų nuotraukomis. Knygos autoriai Lietuvos archyvuose kaupia biografinę medžiagą apie visus Lietuvos kariuomenės karininkus. Kadangi archyvuose žinios apie Lietuvos kariuomenės karininkus pasibagia 1940 metais (sovietiniuose kalėjimuose ir lageriuose kėlusių karininkų asmenų bylų iš viso nėra), autoriai privalo trūkstant žinių ieškoti visais asmeniniuose archyvuose, ypatingame archyve, prieškarinio ir JAV periodinėje spaudoje, karininkų prisiminimų knygoje ir kt.

Rašant karininkų biografijas, būtina ištaisyti klaidas, kurios buvo padarytos 1-ajame šios knygos tome. Autoriai dėkingi visiems knygos skaitytojams, kurie pareiškė savo kritines pastabas ir pasiūlė papildymus. Ypač norime, kad būtų kritiškai įvertinti ir papildyti nukentėjusių nuo sovietinio genocido ir emigravusių iš Lietuvos karininkų pavardžių sąvardai.

Nors mes kaupiame medžiagą visiems biografiniams tomams (raidės A-Z), tačiau ypatingas dėmesys dabar sutelktas 2-ojo (raidės A-G) ir 3-ojo (raidės H-K) tomų ruošimui. Reikia pažymėti, kad šio tomo karininkų biografijos jau maketuojamos. Tačiau jos bus dar papildomos ir koreguojamos. Mūsų tikslas 2002 metais išleisti 2-ąjį (o gal net ir 3-įjį) tomą.

Knygos 6-asis tomas bus skirtas Lietuvos karininkijos istorijai. Jame taip pat bus pateikti Lietuvos karininkijos įvairūs statistiniai duomenys. Juos galėsime paruošti tik kruopščiai išanalizavę visas biografijas ir suvedę duomenis į sąvadas, lenteles, grafikus, schemas ir t.t.

Kadangi 1-ojo tomo tiražas (1,000 egz.) jau baigiamas parduoti, ruošiamas pataisyta ir papildyta šio tomo 2-oji laida. Šios laidos tiražo dydį apspręs paklausa.

Su kuriais sunkumais susiduria autoriai, ruošiantys biografinius knygos tomus? Mums labai trūksta karininkų biografinių žinių ir jų nuotraukų. Šiaip ar taip kiekvieno karininko biografija bus išspausdinta. Tačiau nenori-

me, kad ji būtų kelių eilučių apimties ir be karininko nuotraukos. Mes įsitikinę, kad vėliau pakartoti papildytą visų tomų leidybą bus neįmanoma. Todėl prašome Lietuvos kariuomenės karininkus, jų šeimų narius ir artimuosius: pateikite mums jūsų dispozicijoje esančią informaciją. Tai ne tik labai svarbu sekmingam mūsų darbui, bet taip pat ir labai skubu.

Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjunga (LKKAS) tai noriai vykdo. Tačiau visa šios daugiatomės knygos leidyba 1-uoju tomu nesibaigė: eilės dar laukia penki tomai. Juos parengti būtinas kruopštus ir atsakingas darbas. Todėl privalome susitelkti tolimesniam darbui.

Knygos *Lietuvos kariuomenės karininkai: 1918-1953* 2-asis, 3-iasis, 4-asis ir 5-asis tomai skiriami karininkų biografijoms, iliustruotoms jų nuotraukomis. Knygos autoriai Lietuvos archyvuose kaupia biografinę medžiagą apie visus Lietuvos kariuomenės karininkus. Kadangi archyvuose žinios apie Lietuvos kariuomenės karininkus pasibagia 1940 metais (sovietiniuose kalėjimuose ir lageriuose kėlusių karininkų asmenų bylų iš viso nėra), autoriai privalo trūkstant žinių ieškoti visais asmeniniuose archyvuose, ypatingame archyve, prieškarinio ir JAV periodinėje spaudoje, karininkų prisiminimų knygoje ir kt.

Rašant karininkų biografijas, būtina ištaisyti klaidas, kurios buvo padarytos 1-ajame šios knygos tome. Autoriai dėkingi visiems knygos skaitytojams, kurie pareiškė savo kritines pastabas ir pasiūlė papildymus. Ypač norime, kad būtų kritiškai įvertinti ir papildyti nukentėjusių nuo sovietinio genocido ir emigravusių iš Lietuvos karininkų pavardžių sąvardai.

Nors mes kaupiame medžiagą visiems biografiniams tomams (raidės A-Z), tačiau ypatingas dėmesys dabar sutelktas 2-ojo (raidės A-G) ir 3-ojo (raidės H-K) tomų ruošimui. Reikia pažymėti, kad šio tomo karininkų biografijos jau maketuojamos. Tačiau jos bus dar papildomos ir koreguojamos. Mūsų tikslas 2002 metais išleisti 2-ąjį (o gal net ir 3-įjį) tomą.

Knygos 6-asis tomas bus skirtas Lietuvos karininkijos istorijai. Jame taip pat bus pateikti Lietuvos karininkijos įvairūs statistiniai duomenys. Juos galėsime paruošti tik kruopščiai išanalizavę visas biografijas ir suvedę duomenis į sąvadas, lenteles, grafikus, schemas ir t.t.

Kadangi 1-ojo tomo tiražas (1,000 egz.) jau baigiamas parduoti, ruošiamas pataisyta ir papildyta šio tomo 2-oji laida. Šios laidos tiražo dydį apspręs paklausa.

Su kuriais sunkumais susiduria autoriai, ruošiantys biografinius knygos tomus? Mums labai trūksta karininkų biografinių žinių ir jų nuotraukų. Šiaip ar taip kiekvieno karininko biografija bus išspausdinta. Tačiau nenori-

Pirmasis Lietuvos kariuomenės vadas, generalinio štabo viršininkas, gen. Silvestras Žukauskas raitelių pulke 1919 m. Iš knygos *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953*.

istorijos dokumentais, juos analizuoti, apibendrinti ir rašyti karininkijos istoriją. Prikelkime iš užmaršties visus Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkus.

Kartu kviečiame stoti nariais į Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungą visų rangų karių, jų šeimų narius ir artimuosius. Mūsų privalo būti

daug!

Visais stojimo į LKKAS, žinių pateikimo enciklopedijai ir finansinės paramos leidybai klausimais prašome kreiptis:

— Jonas Variakojis, 3715 West 68 Street, Chicago, IL 60629; tel. (773) 585-8649.

— Vytautas Jasulaitis (LKKAS), P. Vileišio 14-5, Vilnius, LT-2055.

Vytautas Jasulaitis
LKKAS pirmininkas

Mokslo ir idealo keliu

Dr. Justinas Pikūnas.

Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras išleido A. Vasiliausienės knygą *Mokslo ir idealo keliu* (Kaunas, 2001. 384 psl.). Knyga skirta lietuvių mokslo akademijos akademiko prof. J. Pikūno, žymaus lietuvių psichologo, gyvenimui aptarti. Anot autorės, knygoje pateiktas žmogaus — mokslininko, visuomenininko, šeimos tėvo kelias nuo vaikystės iki jo 80 metų jubiliejaus, sutapusio su 2000 Kristaus jubiliejinių metais.

Knyga sudaryta iš dviejų dalių. Pirmoje dalyje atskleidžiama pradžios pradžia, kokias giminės šaknis atsišienė J. Pikūnas ir ši pasauli, atskleidžiamos giminės bei šeimos tradicijos, padėjusios suformuoti krikščioniškos moralės pamatus. Analizuojant kelią į mokslą, nuo Miroslovo pradžios mokyklos iki Vytauto Didžiojo universiteto, išryškina J. Pikūno gebėjimai, no-

ras sužinoti, mokėjimas susikaupti. Parodomi to meto sunkumai, siekiant mokslo, pinigų stygius, dideli atstumai iki mokyklų, okupacijos metų atneštos Lietuvai nelaimės.

Antroje knygos dalyje autorė parodo J. Pikūno skausmingus išgyvenimus, paliekant tėvyne, kelią nuo Miuncheno, Sarbonos universitetų iki Detroito universiteto. Profesinėje pedagogų ir mokslininko veikloje atskleidžiamas atsakingumas, sąžiningumas, principingumas, kruopštumas, rengiant mokslinius darbus, užimant ir vykdam atsakingas pareigas. Pateikiama įvairiarsė visuomeninė veikla krikščioniškoje organizacijoje, rūpestis lietuvių ateitimi išveivijoje.

J. Pikūno dorovinis brandumas, meilė gimtajam kraštui, noras perteikti turimas žinias Lietuvos studentams (nuo 1992 m. profesorius dirba VDU psichologijos katedroje) gali būti įkvėpiančių pavyzdžių šiandieniniams Lietuvos jaunuimui.

Visa knygoje pateikiama medžiaga apie J. Pikūno gyvenimą atliepia jo išsakytą sentenciją „Remdamiesi protu ir širdimi, darykime visa, kas gera, gražu, teisinga ir šventa“ (J. Pikūnas „Nuo asmens iki asmenybės“). *Ateitis*, 1990 m.)

Daug padėkos žodžių nusišnešė knygos autorė A. Vasiliausienė, su didele atsakomybe pristatiusi plačiai visuomenei J. Pikūno gyvenimo ir mokslo kelią.

VDU docentė B. Grigaitė

BALTIJOS VALSTYBIŲ KNYGŲ PARODA

Rugsėjo 5 d. Liuksemburgo valstybinėje bibliotekoje buvo atidaryta trijų Baltijos valstybių knygų paroda, skirta šių šalių nepriklausomybės atstatymo dešimtmėčiui paminėti. Parodą organizavo Lietuvos garbės konsulas Liuksemburge Nerijus Parulis ir sąjunga „Liuksemburgas — Lietuva“.

Parodoje eksponuojamos lei-

dyklų „Baltos lankos“, „Vaga“ ir Vilniaus dailės akademijos leidyklos išleistos knygos prancūzų, anglų, vokiečių kalba bei žodnari. Atidarymo iškilmėse dalyvavo laikinasis reikalų patikėtinis Belgijai ir Liuksemburgui Vladimiras Jarmolenko, konsulė Lina Terra, garbės konsulas N. Parulis, kultūros atašė Eglė Saudargaitė bei Vilniaus dailės akademijos leidyklos atstovai.

(BNS)

Knyga apie lietuvių mitologiją

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas lietuvių kalba išleido vieno garsiausių pasaulio indoeuropeistų, lyginamosios kalbotyros ir mitologijos tyrinėtojo, Kalifornijos universiteto profesoriaus Jaan Puhvel knygą *Lyginamoji mitologija*.

Pasak autoriaus, ši knyga yra ne tiek mokslo veikalas, kiek, paskaitų kurso sąvadas. Lyginamosios mitologijos kūrė Kalifornijos universitete J. Puhvel dėstė nuo 1960 metų. Anot profesoriaus, nors sumanyta ir subrandinta ji buvo daugiausia pačiuose Naujojo

pasaulio Vakaruose, Los Angeles, „bet savo šaknimis siekia senuosius krantus, tarp jų — ir gintarines Mare Balticum pakrantes, kur augi tebedžiugina seniausios gyvos indoeuropiečių kalbos skambės“.

Autorius tikisi, jog ši knyga pasiūlys vieną kitą įžvalgą, paakins mokslininkus imtis plačiau ir giliau tyrinėti turtingą archajiškų baltų tradicijų lobyną.

Trijuose knygos skyriuose pateikiamos lyginamosios mitologijos tyrinėjimų kryptys, indų vedų, senovės Irano epo, Senovės Graikijos ir Romos,

keltų, germanų, baltų ir slavų mitų tradicijos bei pagrindinės mitų temos. Skyrių pabaigoje pateikiama rekomenduojama literatūra ir rodyklė.

Knygą *Lyginamoji mitologija* iš anglų kalbos išvertė Lina Būgienė. Leidinį parėmė Atviros Lietuvos fondas ir Atviros visuomenės institutas Buda-peste.

Veikalas plačiai visuomenei pristatytas rugsėjo 6 dieną, Atviros Lietuvos fondo patalpose, dalyvaujant pačiam autoriui bei lietuvių mitologijos tyrinėtojų habilit. dr. Nijolei Laurinkienei ir dr. Gintarui Beresnevičiui. (Elta)

Lietuvos kelias į NATO

Lietuvos kareivėliui medinis šaukštas turguje primena kareivišką košę.

A. Žižūno nuotrauka

Parėmus NATO Informacijos ir leidybos tarnybai, Baltijos institutas Vilniuje išleido lietuvių ir anglų kalba nedidelę, bet analizėmis ir mintimis

svarią, knygėlę *Lietuvos nacionalinio saugumo stiprinimas ir efektyvių sprendimų paieška*. Tai šiais klausimais šiemet Vilniuje įvykusios kon-

ferencijos medžiaga.

Knygoje išspausdinta atsargos plk. lt. D. Skučo pranešimas apie Lietuvos kelią į NATO, atsargos plk. V. Eidukačio — apie mūsų Valstybės teritorinės gynybos sistemą, dr. L. Astros — apie socialinius sunkumus ir vidaus grėsmes Lietuvoje, kapeliono mjr. P. Kavaliausko — apie religijų įtaką, siekiant išsaugoti Lietuvos valstybinio saugumo pirmenybes, kiti kariškių ir mokslininkų pranešimai, o taip pat konferencijos rezoliucija. Be kita ko, rezoliucijoje rašoma: „Pritariame Lietuvos Respublikos Seimo priimtiems dokumentams, išreiškiantiems Lietuvos siekti tapti NATO nare bei palaikome Vyriausybės sprendimą skirti Lietuvos kariuomenei 2 proc. Valstybės biudžeto pajamų“.

A.A.N.

Vertingas leidinys

Rugsėjo 11 d. Chodkevičių rūmuose (Lietuvos dailės muziejuje) Vilniuje buvo pristatyta leidyklos „Aidai“ išleista knyga, kuri, kaip teigiama, taps įvykiu Lietuvos humanitariniame gyvenime.

Knyga *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai* — tai vienas stambiausių per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos istorijai skirtų veikalų. 860 puslapių leidinys sudaro trisdešimt skirtingoms kartoms ir mokslams — dailėtyrai, istorijai, filologi-

jai, religijotyrui, — atstovaujanti autorių darbai.

Kaip rašoma leidyklos pranešime, Eugenija Ulcinaitė, Eligijus Raila, Gintaras Beresnevičius, Edvardas Gudavičius ir kiti autoriai naujai pažvelgė į LDK kultūros istoriją, traktuodami ją kaip reiškinį, sutelkiantį laike ir erdveje išsklaidytus faktus į prasmingą visumą.

Knygos temų spektras itin platus — apranga, knygų leidyba, ligos ir epidemijos, mirtis, moterys, pinigai ir kainos,

raganavimas, testamentai ir kitos. Kai kurios iš jų anksčiau nebuvo visiškai arba menkai tyrinėtos. Vytautas Ališauskas, Liudas Jovaišas, Mindaugas Paknys ir kiti sudarytojai skirtingus tekstus sujungė į vieningą visumą.

Knygą *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai* recenzavo Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto dekanas daktaras Alfredas Bumlauskas ir Lietuvos istorijos instituto direktorius habilituotas daktaras Alvydas Nikžentaitis. (BNS)

Šiuolaikinė lietuvių literatūra Lenkijoje

Rugsėjo 6 d. Varšuvos valstybinėje bibliotekoje buvo pristatyta neseniai Lenkijoje išleista lietuvių literatūros antologija *Mindaugo sapnas*. Šis pristatymas buvo vienas iš Lenkijoje vykstančios kultūros savaitės renginių, skirtų abiejų valstybių diplomatinių santykių atkūrimo dešimtmėčiui.

Antologijos sudarytoja Vilniaus poetė Alicija Rybalko gausiai susirinkusiems varšuviečiams ir Varšuvos lietuviams sakė, kad „prieš 20-30 metų lenkų kalba buvo leidžiamos lietuvių literatūros antologijos, tačiau lenkai nieko nežino apie praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio lietuvių rašytojų kūrybą“.

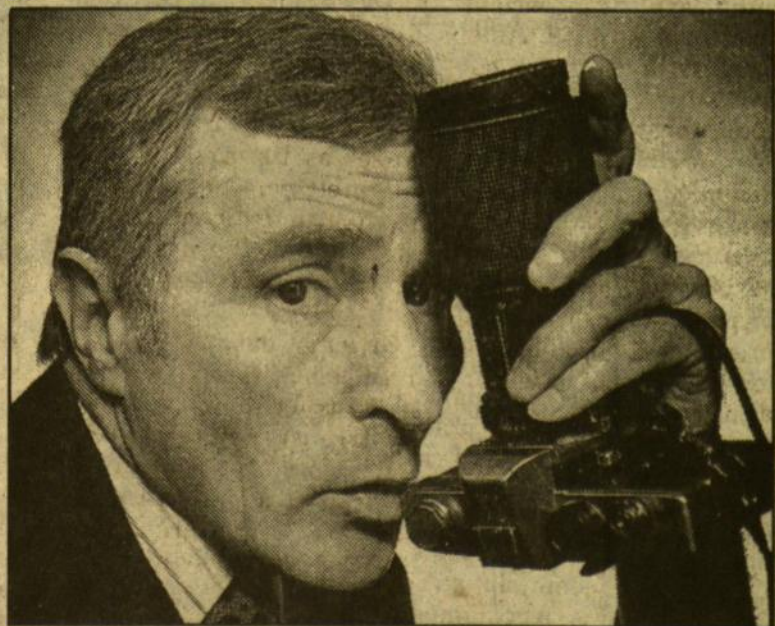
300 puslapių antologijoje spausdinama 22 lietuvių poetų ir 13 prozininkų kūriniai. Tarp jų yra vyresniosios ir jaunesniosios lietuvių rašytojų kartos kūryba — poetų Valentino Sventicko, Algimanto Baltakio, Vytauto Blozės, Justino Marcinkevičiaus, Albino Bernoto, prozininkų Mariaus Ivaškevičiaus, Jurgio Kuntino, Marko Zingerio ir kitų kūriniai. Antologijoje,

siek tiek nusizengiant sudarymo principui, taip pat spausdinamas Ričardo Gavelio romano *Vilniaus pokeris* ištrauka, Romualdo Granausko proza bei Punsko poeto Sigito Bergelio eilės.

Knyga iliustruota lietuvių fotografo Algimanto Žižiūno nuotraukomis. Jos leidybą finansavo Lenkijos Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija bei fondas „Lietuvos kny-

gos“. Antologijos pristatyme savo kūrybą skaitė lietuvių poetai ir prozaikai. Lietuvių rašytojų delegacijai vadovavo Lietuvos rašytojų sąjungos tarptautinių programų direktorius poetas Eugenijus Ališanka.

Po antologijos pristatymo buvo atidaryta „Gražiausių Lietuvoje išleistų 1996-2000 metais knygų“ paroda. Lietuvos kultūros dienos Varšuvoje užbaigtos teatre „Studio“ parodant Rimo Tumino režisuotą M. Gogolio „Revizorius“. (BNS)

Fotomenininkas Algimantas Žižiūnas. Nuotr. Algimanto Puidoko